

SANDVIKS NYTT



Svein Tangseth

Organ for Sandvikens Bataljon - Stiftet 17. mai 1857



17. mai 1957

Elsesro og familien Rolfsen

Ved Johan Aarberg.

Alle bergensere kjenner til bymuseet «Gamle Bergen». De vet at stedet heter Elsesro og de fleste vet vel også at det var familien Rolfsens eiendom i forrige århundre. De som idag er passert 70 år kan nok huske gamle Rasmus Rolfsen, den siste av familien. Han døde i 1903. Hvis vi ber noen fortelle om ham, da rister de på hodet og sier at de ikke vet noe særlig å fortelle. Spør vi om de lekte der ute i guttedagene, svarer de at de alltid skyndte seg forbi huset hans. De turde ikke forstyrre gamle Rolfsen. Han var en mystisk mann, syntes de. De forteller at han spiste middag om kvelden og arbeidet om natten.

Selve anleggets historie har man også hatt lite kjennskap til. Men takket være en mann som het Oluf Joachim Hilmar (1846—1947) vet vi nå en hel del. De fleste eldre sandviksbeboere husker ham. Han bodde i Dreggen og hadde sin daglige spasertur til og fra Elsesro. Han trikket aldri. Han var derfor en kjent skikkelse i Sandviken. Fra han var 17 år gammel i 1863 til 1938 hadde han sitt arbeid på Elsesro og i Nyhavn. Han var verksmester der ute.

Hans sønn, Odd Hilmar, var medlem i Sandviksguttenes Forening. På et julemøte som denne forening holdt i logen «Den Gode Hensigt» 2. desember 1950 ba han om ordet. Han sa: «Det er en god gammel skikk at når man skal til julefest, så tar man gjerne med seg en gave. Den gave jeg medbringer er en flere hundre år gammel stokk som har tilhørt familien Rolfsen, og som jeg tror vil interessere sandviksguttene.» Før han overrakte stokken, leste han opp en skrivelse som ledsaget gaven. Denne lød slik: «Med en gammel stokk til Sandviksguttenes Forening: Denne lille kjeppen har «gått» i Sandviken gjennom nærpå et par hundre år. Bradbenksmester Rasmus Rolfsen har støttet seg til den. Hans sønn har brukt den og for hans sønnesønn, som også het Rasmus, har den vært en trofast ledsager på et langt livs vei. Den hører til i Sandviken, og jeg vet ikke noe bedre sted å sette den fra meg enn hos sandviksguttene.»

Bergen, 2. desember 1950,
Odd Hilmar.

Derpå overrakte han stokken til Christen Tvedt som var formann da. Dessverre vet jeg ikke hvor denne stokken befinner seg nå.

Det fins et kart over Sandviken fra 1819. Det er Aad Gjelles kart, men det rekker bare til elven som renner ut i Storemøllen. Aad Gjelle har også tegnet et kart over Rolfsens eiendom i 1822. Han kaller det «Situations Cart over Eyendommen Elses Roe». Dessuten har man en dagbok som Tønnes Rolfsen skrev på en utenlandstur i årene 1806/08. Vi må også nevne at det fins to Dreierprospekter. Det ene viser Elsesro kort tid før 1814. Det andre viser Storemøllen i 1824. I bakgrunnen ser vi her en del av eiendommen Elsesro.

J. F. L. Dreier (1775—1833) var en kjent norsk tegnemester. Han var født i Trondheim, men slo seg ned i Bergen i år 1800.

Ved hjelp av de sparsomme kildene som er å finne har rektor G. Stoltz gitt en fyldig fremstilling av familien Rolfsen og arkitekt Kristian Bjercknes, som er direktør for «Gamle Bergen», har skrevet om hagen og bygningene der ute. Jeg benytter meg av det disse to har skrevet i det følgende.

På gården Benestad i Randøsund, i nærheten av Kristiansand, bodde skipsbyggeren Rolf Torgrimsen. Han ble født i 1711, og ble gift med Gunhild Aanonsdatter. De fikk en sønn som kalte seg Tønnes Rolfsen (1736—1793). Denne sønnen ble både jordbruker, kjøpmann og skipsbygger. Han ble gift med Barbara Jensdatter som også var fra Benestad. De hadde 9 barn. To av dem slo seg senere ned i Bergen. Det var sønnene Rasmus og Jens. Rasmus ble senere eier av Elsesro, men Jens og hans etterkommere er så kjente mennesker at de bør nevnes her. Disse er omtalt i våre leksika. Det er ikke tilfelle med Rolfsens på Elsesro.

Jens Rolfsen (1765—1819) var en tid skipper og førte da sin brors sjalupp «Elsebe Sophie». Han ble gift med Mette Brun, en datter av biskop Johan Nordahl Brun, og slo seg da ned på landjorden. Som kjøpmann, forlikskommissær og skipsreder ble han en kjent mann i Bergen. Mest kjent er han dog fordi han ble



Elsesro i 1920-årene.

en av Eidsvoldsmennene i 1814. En gate i Bergen har fått navn etter ham.

Bankkasserer Rasmus Rolfsen som er født i 1803, er en sønn av de to forannevnte. Han ble gift med sin kusine Janicke Brun og deres sønn fikk det fine navnet Johan Nordahl Brun Rolfsen (1848—1928). Denne sønnen ble forfatter av en del skuespill og eventyr. Særlig kjent er han dog som forfatteren av en lesebok for folkeskolen (Nordahl Rolfsens lesebok). Han slo seg ned i Christiania og der ble hans sønn født i 1895. Det er den kjente maleren Alf Rolfsen.

Den før nevnte Rasmus Rolfsen som var født i Kristiansand i 1760, hadde lært skipsbygging både hjemme hos sin far og i København. Han reiste til Bergen for å hjelpe eieren av Bradbænken, Gunder Eide (1715—1781). Denne var nemlig gammel og sykkelig. Rasmus Rolfsen kom til Bergen selve julaften 1781, og allerede dagen etter døde Gunder Eide. Den 1. mai 1782 overtok Rolfsen Bradbænken og 3. februar 1783 giftet han seg med enken etter Gunder Eide. Hun het Elsebe Sophie, født Kramer (1746—1816). Av hennes 6 barn levde 4. De var i alderen 2 til 12 år og ble nå oppdratt av Rolfsen. Selv fikk Rolfsen i 1784 en sønn med Elsebe Sophie. Han fikk navnet Tønnes etter sin bestefar i Kristiansand.

Ved Bradbænken ble det ikke bygget nye skip, det ble bare utført reparasjoner. Rasmus Rolfsen bygget dog i denne tiden en fregatt, «Anne Magdalene», ved et lite verft på Nordnespynten. Den gikk av stabelen i 1783.

Rolfsen søkte om å få kjøpe Slottsfjæren ved siden av Bradbænken for å anlegge et skipsbyggeri der, men det ble nektet ham. Året etter kjøpte han en fjæregrunn av Johan Garmann som den gang eide «Store Sandvigen Gaard». Skjøtet som ennå er i behold, viser at Rolfsen fikk rett til å bygge boder og anlegge skipsverft. Et halvt år senere kjøpte han et jordstykke ovenfor denne fjæregrunnen. Han eiet dermed det nåværende Elsesro. I nord lå Nyhavn hvor der ikke fantes mange hus. I øst lå «Store Sandvigen» hovedgaard som etter en senere eier fikk navnet Neevengaarden. I syd lå «Storemøllen» hvor Hagelsteen hadde tre møller. Her delte Sandviksveien seg. En vei gikk over Rolfsens eiendom til Nyhavn og Hellen, og en gikk opp langs elven, over fjellet ved Garpetjønnen (Jomfrudammen) og videre nordover (Trondhjemsveien).

Store Sandvigen Gaard var i Garmannslekens eie i 200 år fra omkring 1650. Selve gårdsbusene stod der hvor Neevengården sykehus ligger. Eierne i denne tiden bodde aldri selv der ute. De bodde inne i Sandviken eller i byen.

Såvidt jeg vet, bodde den nevnte Johan Gar-
mann i Sandviksveien 209 på den tiden da
Rolfsen kjøpte Elsesro. Dette er den store
trebygningen som ennå står nede i Storemøllen.

Rolfsen bodde med sin familie i Slottsgaten.
Den nye eiendommen i Sandviken tenkte han å
benytte til sommerbolig. Han kalte den Elsesro
etter sin hustru, Elsebe Sophie. Det fortelles
at han kjøpte en prestebolig i Sogn eller Nord-
fjord og flyttet den til Elsesro. Det var anta-
gelig i 1785. Den hadde to stuer, kjøkken og
gang med trapp opp til soverom i 2. etasje.
Fra dette huset kunne man se ned til skipsverf-
tet med beddingene rett frem, pakkboden til
høyre og den store masteboden til venstre.
Denne siste, som eksisterer ennå, ble bygget i
1802. I året 1801 kom to russiske tremastere
til Bergen som havarister. Mastene var brukket
og Rolfsen fikk i oppdrag å lage nye. Han måtte
da ha en bygning som var lang nok til dette
arbeid. Da bygget han masteboden som er 50 m
lang og ca. 10 m bred. Når grønlandsjæktene
la opp for vinteren, fikk de lagre seilføringen
i denne store masteboden. Derfor har den også
vært kalt Grønlandsnøstet. På Aad Gjelles
kart av 1822 kalles den materialhus. Den var
bygget ut i vannet på peler. Guttene badet
ofte under den. Senere ble det bygget en mur
under den ytre gavlen og fyllet ut under hele
bygningen.

Rolfsen var heldig med den beliggenhet hans
skipsverft fikk. Bukten innenfor Hegreneset
var en god havn. Det var lett å komme seg til
sjøss, likegyldig hva slags vind det var. Derfor
lå her stadig båter. Rolfsen foretok nybygging
på Elsesro og reparerte og kjøppte på Brad-
bænken. Han ble snart en velstående mann.
Han gikk helt opp i sitt arbeid som Bradbænks-
mester og skipsbygger, men han deltok også i
byens offentlige og selskapelige liv. Han var
en tid branndirektør og han var medlem av
losjen «Den gode Hensigt» og «Det bergenske
skydeselskap». Her ble han flere ganger såkalt
fuglekonge.

Blant de båter som Rasmus Rolfsen bygget
var de kanonbåtene som løytnant Bielke ledet
i trefningen med den engelske fregatt «The
Tartar» ved Alvøen 16. mai 1808. Disse ble
senere benyttet til renovasjonsprammer i Brei-
viken. De ble da fremdeles kalt «kanonbåtene».
Det siste oppdrag disse båtene fikk var å være
bølgebryter i motorbåthavnen på Elsesro. De
både begynte og endte sine dager ute på
Elsesro.

Rasmus Rolfsen døde 27. mai 1808 og ble be-
gravet ved Korskirken. Hans gravstein står
ennå ved kirkens søndre vegg. Sønnen, Tønnes
Rolfsen (1784—1837), vokste opp i rommelige
kår og fikk rikelig anledning til å dyrke sine
intereser og utvikle sine kunstneriske anlegg.
Han utdannet seg som gullsmed. Hans halvbror,
Gunder Eide, skulle overta verftet, men han
døde i 1801 og en annen halvbror ønsket ikke å
overta det. Tønnes gikk da over til skipsbyg-
gerfaget. Som den intelligente mann han var,
lærte han faget fort og kunne etter kort tid
bestyre både verftet og Bradbænken.

I 1806 reiste han utenlands. Denne turen
varte i to år. Han reiste først langs kysten til
Kristiansand hvor han for første gang traff sin
fars familie. Farmoren levde ennå, men hun
døde to måneder etter hans besøk, 73 år gam-
mel. Onkelen, Berent Tobias, ledet familiens
skipsverft. Tønnes besøkte dette og fant det
bekvem og rommelig. Han besøkte også andre
verft i byen.

Kristiansands flåte vokste sterkt i første del
av 1800-årene. Det fantes mange skipsverft der.
Holtermanns verft, Reinhardts verft, Rolfsens
verft, Isachsens og Moes verfter lå på rekke og
rad langs Kristiansands vestre havn. Byens
handelsstand hadde en god tid i årene omkring
krigen 1809—14, men etter krigen kom det en
krise. Det var omkring 1820. Mange av de
gamle forretningsmenn måtte da gi tapt, men
nye navn dukket opp. Berent Tobias Rolfsen
var en av dem som klarte seg bra gjennom
kriseårene. En av de nye var G. F. Rienhardt.
Han var fra Würtemberg. Han kom til Kristi-
ansand 24 år gammel og tok borgerskap som
handelsmann i 1810.

Verftene forsvant i løpet av siste halvdel av
forrige århundre. Reinhardts verft eksisterte
til henimot 1910. Siden har familien drevet et
bunkersanlegg. Dette har en god beliggenhet i
ly av Lagmannsholmen.

Fra Kristiansand drog Tønnes til Christiania
og derfra til København. Videre reiste han
gjennom Holland og Belgia til Paris. Her ble
han det meste av tiden. I dagboken sin forteller
han om bygninger og hager som han så under-
veis. I Paris besøkte han museer og slotter, og
han studerte hagekunst. Han besøkte ofte bib-
liotekene for å studere klassisk arkitektur. Om
kveldene gikk han gjerne i teater eller opera.
Selvom han hadde mange interesser, så glemte
han selvfølgelig ikke å studere skipsbygging og
besøkte skipsverft. På denne turen fikk han

Sandviksguttenes Forening

hadde julemøte med damer på «Gamle Bergen» lørdag 9. desember. Dette var ikke bare et allminnelig julemøte, foreningen feiret nemlig også et dobbelt-jubileum. Den 1. juni 1961 hadde foreningen bestått i 30 år og 7. juni var det 25 år siden foreningens hytte på Sandviksfjellet ble innviet.

Deltagerne satte seg til bords ca. kl. 20. Formannen, Henning Madsen, ønsket velkommen og nevnte kort disse to merkedagene i foreningens historie, som denne festen skulle være til minne om. Det ble holdt mange taler ved bordet og den som innledet disse, var Johan Aarberg. Han talte om «foreningen gjennom 30 år». Særlig mintes han foreningens «far», avdøde Alfred Skulstad, med mange dypfølte ord. Han hyllet også foreningens første formann, og æresmedlem, Bjarne Bergesen. Det var en glede for medlemmene å ha ham blant seg denne kvelden. Etter å ha nevnt dem som i alle disse år hadde stått i spissen for foreningen og en del av de saker som man hadde arbeidet for, sluttet taleren med et ønske om at foreningen måtte gå mange gode år i møte.

Fredrik Skulstad talte for dem som har reist hytten. Han snakket særlig om de vanskeligheter hyttekomiteen stod overfor i første halvdel av 1930-årene. Denne komiteen bestod av fire mann, nemlig Christian Pedersen, Ole Bessesen, Ragnvald Bessesen og Anton Forthun. De to sistnevnte var tilstede, og de ble hyllet på det hjerteligste.

Årets sjef, Edmund Tangseth, gratulerte foreningen på vegne av korpset. Han hadde den ære og glede, sa han, å overrekke en gave fra korpset. Det var en formannsklubbe, laget av teak og med to sølvbeslag. Dessuten nevnte han bladet «Sandviksnytt» som korpset nå hadde gått igang med på ny frisk. Det er ment å være en fortsettelse av det bladet, med samme navn, som korpset utga i 1930-årene. Han forærte så et eksemplar til hver av de mannlige som var tilstede.

Bjarne Bergesen ba også om ordet. «Det som er sagt her i kveld,» sa han, «får tankene til å

gå tilbake i tiden.» Derpå ble selskapet, i tankene, med ham tilbake til de sorgløse guttedagene. Leken foregikk både nede i Sandviken og oppe på fjellet.

Herman Skare talte for kvinnen og fru Martha Skulstad ønsket å få alles øyne opp for hvor vakkert det er på fjellet til alle årstider. Hun syntes hun så altfor få sandviksfolk på sine turer der oppe.

Per Pedersen skulle takke for maten, men før han gjorde det, minnet han om at denne festen også var vårt julemøte. Julestrien stod for døren, sa han, og derpå fikk tilhørerne vite om alt som fulgte med den, hvis de ikke visste det før. Men vi måtte i alt dette kavet ikke glemme det som er det egentlige innhold i julefeiringen. Vi måtte ikke glemme juleevangeliet, og han sluttet med å uttrykke et ønske om det som er det sentrale i dette, nemlig «fred på jorden.»

Resten av kvelden hygget man seg til ut i de «små timer.»

Red.

VALGET

«Kem stemmer du på?» Ja, dette spørsmålet var flittig i bruk da Sandvikens Bataljon avholdt sitt årlige valg i det fine været på Sandvikens skole. Det var kanskje ikke så mange soldater fremmøtt, men stemningen var høy under hele valget. Det vi savnet mest var flere «gamlekarer», som jo i de siste år har møtt trofast frem.

Valget gikk for det meste som ventet. Fjorårets sjef, Edmund Tangseth, hadde i år stilt seg til gjenvalg og ble valgt. Valget om første kompanisjef var både jevnt og spennende, og det måtte gjenvalg til der. Kurt Størseth fikk et par stemmer i overvekt. Fjorårets 4. løytnant, Rolf Rasmussen, fikk i valget om 2. kompanisjef et knepent stemmeflertall. 2. og 4. løytnant ble henholdsvis Terje Kvamme og Terje Engevik. Fanebærer ble Svein Tangseth, og følgende faneoffiserer ble valgt. 1. faneoffiser Ole Sundbotten, 2. faneoffiser Terje Hovland og 3. faneoffiser Geir Ekeland. Som tamburmajor ble Otto Larsen gjenvalgt. Det er jo i år fjerde året hans som tamburmajor, og det er det sikkert ikke mange som gjør ham etter. Gratulerer Otto! Så vil jeg bare få lov å takke alle fremmøtte og ønske vel møtt til en ny og hyggelig korpssesong.

Sjefen.

mange ideer til forandring av hagen og husene hjemme på Elsesro. I dagboken hans finnes mange skisser som blant annet viser hvordan han har tenkt å bygge om hovedhuset.

Forts. neste nr.

R. Lien — Autovekt

Michal Krohns gate 99 — Telefon 61530

RELIEFFER
TRESKULPTUR
ORNAMENTIKK

i alle stilarter



N. Tangseth Billedskjærer

Øvre Hamburgersmug 1 — Telefon 31180

Sandviksbrød for Sandviksfolk!

Kjøp Deres brød i

Sandvikstorvets Bakeri

John Skåland

Telefon 56565

E. Knudsen & Co

Tobakk og korteværer

Sandviksveien 49a — Telefon 56090

Privat 57106

Elektriske artikler — Kjøkkenutstyr

Når strømpene er merket

Safa

da vet vi det er

gode saker!

NORSKE STRØMPER
I TOPPKLASSE

ALMACEN A.s

Sandviksveien 4

Kolonial — Fetevarer

ISBAREN

Ekrengaten 11

Varme pølser — Hot dogs

H. Skare & Sønn

Sjø- — Landtransport — Spedisjon

Sandvikstorvet — Telefon 56827

Skraphandel

ET KRANSELAG

Som nevnt annet sted i dette blad, var det, den 7. juni 1961, 25 år siden hytten «Utsikten» på Sandviksfjellet ble innviet. I «Sandviksnytt» for mai 1935 finner vi at det ble holdt kranselag søndag 19. mai 1935. Det norske flagg ble den dagen heist på sperrene til hytten. Nå, like etter hyttens 25-års jubileum, er det naturlig at vi minnes denne begivenheten med noen ord.

Blant de tilstedeværende må vi først nevne de fire som siden er blitt kalt «hyttebyggerne». Disse var, som vi vet, Christian Pedersen, Anton Forthun og brødrene Ole og Ragnvald Bessesen. Dessuten nevnes Georg Rosendahl, Fredrik Skulstad jr., Adler Duesund og arbeidsformannen Knutsen. Tidlig på formiddagen kom også de fleste av korpsguttene med brødrene Petter og Edmund Pedersen i spissen. Disse frydet seg over det oppmuntrende synet som møtte dem da de kom opp til «Utsikten».

Men, det var ikke bare moro der oppe i disse dagene. Nede ved veien i Munkebotten lå materialene og ventet på å bli båret opp de bratte kneikene. Både våre egne gutter og fremmede forbipasserende tok med seg en bør. Vi vil alltid tenke på disse ukjente hjelpere med taknemlighet. «Vi skulle jo samme veien allikevel», pleide de å si.

Av slike fremmede vil vi særlig fremheve dræggeguttene. Det er ikke få bærer de har tatt med seg på deres vei opp til Dræggehytten. Den nevnte søndag i 1935 var de fleste offiserene deres med sjefen i teten på vei dit opp, og selvfølgelig hadde de hver sin bør med. De la forsiktig materialene fra seg og fortsatte opp til deres egen hytte.

«I sannhet et vakkert utslag av aktelse for det byggende og skapende arbeid. Det var korpsgutter med kultur. Slike gutter fornyer og øker respekten for sitt eget Dræggekorps». Disse linjer finner vi i «Sandviksnytt» fra hine dager.

J. Aarberg.

VI MANGLER RÅDSLOKALE

Bataljonen har i mange år savnet et passende rådslokale. Vi har forsøkt å få tak i et slikt rom, men uten resultat. Er der noen som kunne tenke seg å leie ut et lite rom, hvor Korpsets råd, som består av offiserer og 3 gamlekarer, kunne komme sammen og arbeide for korpset?

Vennligst gi da beskjed til en av offiserene.

Rådet.

TIL ALLE ELDRE KORPSGUTTER

I et nr. av «Sandviksnytt» fra 1930-årene leser vi: «En av de ting som korpsguttene setter mest pris på, er at det arbeid som de gjør, omfattes med interesse av de eldre korpsdeltagere. Det er jo en naturlig ting. At interessen blant disse er levende, får vi jo iblant beviser for. Det som er det avgjørende for at korpsguttene skal bli tilfredse, er at de får se «gamlekarene» om seg når det er oppvisning eller annen opptreden. Da får de liksom bedre mot til å yte sitt aller beste; da blir de varm for den sak eller den oppgave de er satt til å løse.»

Vi korpsgutter av idag vil gjerne skrive under disse linjer. For oss betyr «gamlekarene» like mye som for guttene i 1930-årene. Vi håper at vi får se riktig mange av dem nå i sesongen, og glem ikke at vi har tenkt oss til Stavanger i pinsen. Vi håper på stort reisefølge.

Sjefen.

SANDVIKSHYTTE

I fjor var det 25 år siden hytten med det betegnende navn, «Utsikten», ble bygget på Sandviksfjellet. Den eies av Sandviksguttene Forening, men disponeres av Sandvikens Bataljon som også får inntekten av salget av brus og buljong. Sandvikshytten er åpen hver eneste søndag.

I det siste har det vært ganske bra besøk der oppe, men det kunne ha vært mye bedre, så hvorfor ikke ta turen innom neste gang De er på fjellet?

Hyttestyret.

VEDRØRENDE MANGLENDE EFFEKTER

Det viser seg dessverre at det siden hundreårsjubileet i 1957 er forsvunnet en del effekter, så som rifler, huer, vindjakker og vindjakkebelter. Er der noen av leserne som har buekorpseffekter hjemme, eller vet hvor slike kan befinne seg, så vær så vennlig å gi beskjed til en av offiserene, slik at effektene kan bli avhentet.

Rådet.

Martha Eldholm

Sandviksveien 49 b

Telefon 56 820

Melk — Brød — Frukt — Grønnsaker

Ekrengatens Blomsterhandel

Ekrengaten 9 — Telefon 58 808

Alt i blomster — buketter — kranser

Rimelige priser

Bernh. Ellingsen

Ekrenbakken 9

Telefon 57 302

Kolonial — Fiskehandel

John Nordrehaug

Kjøtthandel

Sandviksveien 47

Telefon 56 692 — Privat 58 067

Sandvikens Varemagasin

Ekrengaten 15

Alt i leketøy og kortvarer

Tobakk

KOLSTAD KOLONIAL

Ekrengaten 15

Telefon 56 664

Alt i Assurance

også livsforsikring

PER PEDERSEN ASSURANSEFORRETNING

Markevei 3, Telefon 15 379, 16 040 — Privat 57 100

H. & K. Pedersen Forthun

Sandviksveien 28

Alt i tobakk, sigaretter, sigaror m.m.

Hallo Sandviksfolk

Ta turen innom Sandvikshytten neste gang De er på fjellet. Her selges brus og buljong.